

УДК 81'42

Я. Я. Іваноў

Доктар філалагічных навук, дацэнт, загадчык кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі,
 УА «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова»,
 г. Магілёў, Рэспубліка Беларусь

ЗВЫШСЛОЎНАСЦЬ ЯК ЛІНГВІСТЫЧНАЯ ПРЫМЕТА АФАРЫСТЫЧНЫХ АДЗІНАК*

У артыкуле разглядаецца якасць звышслоўнасці афарыстычных адзінак на матэрыяле беларускай, рускай, польскай і англійскай моў. Устаноўлена, што афарызмы паводле сваіх лінейных параметраў з'яўляюцца складанымі з аднаго слова, у тым ліку ў яго аналітычных і адмоўных формах. Аднослонныя афарызмы, як і іншыя (звышслоўныя паводле лексічнага складу) афарыстычныя адзінкі, маюць сінтаксічную форму абстрактнага сказа і абазначаны змест універсальнага (усеагульнага) характару. Звышслоўнасць як колькасная характарыстыка не з'яўляецца аблігатарнай для афарызма ў адрозненне ад фразеалагізма. Звышслоўнасць як катэгорыяльная ўласцівасць афарызма праўдзіцца не ў квантыватывым плане (у лінейных памерах), а ў квалітыватывым аспекце (як «надслоннасць» паводле граматычнага і семантычнага аб'ёму аднослоннай фразы). На гэтай падставе афарызмы процістаўлены фразеалагізмам паводле іх адносін да слова і ўтвараюць асобную катэгорыю моўных адзінак.

Ключавыя словы: афарыстычная адзінка, лінгвістычная катэгорыя, катэгорыяльная прымета, звышслоўнасць, надслоннасць.

Уводзіны

У сучасным мовазнаўстве афарызмы шырока вывучаюцца як аб'ект лінгвістыкі тэксту, стылістыкі, фразеалогіі, парэміялогіі, лінгвакраіназнаўства [1], ствараюцца комплексныя лінгвістычныя апісанні афарызма як фразавога тэксту (у рускай [2] і ўкраінскай мове [3]), а таксама як маўленчай і моўнай адзінкі (на матэрыяле беларускай мовы [4], рускай, польскай, англійскай, нямецкай моў [5; 6; 7]). Разам з тым агульнапрынятага лінгвістычнага разумення афарызма не сфарміравалася. Найбольш спрэчнымі з'яўляюцца спробы акрэсліць яго прыметы. Так, у вызначэнні афарызма выкарыстоўваюцца паняцці «лаканічны», «арыгінальны», «глыбокі», «дасканалы», «яскаравы», «трапны» і да т. п., якія не з'яўляюцца ўласна мовазнаўчымі [4, с. 28]. У апошні час акрэслілася тэндэнцыя да пошуку адной вызначальнай ўласцівасці (прыметы) афарызма, на падставе якой можна было б аб'яднаць усе тыя разнастайныя паводле зместу і формы выразы, якія звычайна называюцца «афарызмы», у адну катэгорыю адзінак. У якасці такой прыметы прапануецца ідыяматывнасць [8], «выслоўнасць» (прыналежнасць да маўленчага жанру выслоўяў) [9], «канцэптывальнасць» (адлюстраванне найбольш актуальных для носьбітаў мовы паняццяў-«канцэптаў») [2, с. 27], пашпартызаванасць (вядомасць носьбітам мовы яго аўтара) [2, с. 29–30], узнаўляльнасць [10] ці інш. Аднак усе названыя прыметы ўласцівы не толькі афарызмам, але і многім іншым відам выказванняў, што не звужае паняцце афарызма да асобнай лінгвістычнай катэгорыі, а наадварот, пашырае яго да любога выказвання, якое з'яўляецца ідыяматывным, пашпартызаваным, узнаўляльным і г. д.

Канцэптывальная неакрэсленасць лінгвістычнага паняцця афарызма абумоўлівае яго вызначэнне ad hoc, калі даследчык разумее афарызм так, як гэта больш адпавядае індывідуальнай парадыгме лінгвістычных і філалагічных ведаў, а таксама таму моўнаму матэрыялу, які ў дадзеным выпадку аналізуецца. Зразумела, што гэта прама ўплывае не толькі на рэпрэзентацыйнасць, але і на ступень верыфікаванасці вынікаў мовазнаўчага вывучэння афарызма. Таму найбольш актуальнай праблемай лінгвістыкі афарызма з'яўляецца вызначэнне і апісанне яго катэгорыяльных прымет як аб'екта мовазнаўства.

* Даследаванне выкапана часткова ў межах ПДР «Беларуская фразеалогія, парэміялогія, моўная афарыстыка ў кантэксце еўрапейскіх моў і культур (сінхронічны і дыяхранічны аспекты)» (дзярж. рэгістрацыя № 20211335) падпраграмы «Беларуская мова і літаратура» /Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў «Ірамадства і гуманітарная бяспека беларускай дзяржавы» на 2021–2025 гг.

У папярэднім даследаванні [11] быў прапанаваны і ў агульных рысах абгрунтаваны шэраг уласна лінгвістычных прымет афарызма як спецыфічнай катэгорыі звышслоўных адзінак. Адною з такіх прымет мэтазгодна лічыць звышслоўнасць, якая ў дачыненні да афарызма патрабуе асобнага вывучэння свайго праяўлення.

Мэта даследавання – вызначыць і апісаць спецыфічныя характарыстыкі звышслоўнасці як уласна лінгвістычнай прыметы афарызма ў аспекце яго разумення як асобнай катэгорыі звышслоўных адзінак.

Метады і метадалогія даследавання

Метадалагічнай асновай вызначэння і апісання лінгвістычных прымет афарызма з'яўляецца яго разуменне, па-першае, як асобнай катэгорыі звышслоўных адзінак, па-другое, як складанага аб'екта, што на падставе ўласцівых яму розных прымет можа ўтвараць больш за адно мноства з іншымі блізкімі яму па сваіх структурных і функцыянальных уласцівасцях аб'ектамі (прыказкамі, крылатымі выразамі, літаратурнымі выслоўямі, спантаннымі выказваннямі ў гутарковай мове, тэкстамі масавай камунікацыі і інш.). Пры вызначэнні і апісанні прымет афарызма як асобнай катэгорыі лінгвістычных адзінак мэтазгодна выкарыстоўваць камбінаваныя дэдуктыўны і індуктыўны метады, сінтэз і аналіз лінгвістычных фактаў (на матэрыяле розных моў і разнастайных форм іх існавання) [4, с. 7]. Пры апісанні звышслоўнасці як уласціваці афарызма выкарыстаны прыёмы граматычнага і семантычнага аналізу.

Фактычны матэрыял даследавання складаюць афарыстычныя адзінкі беларускай, рускай, польскай і англійскай моў, атрыманыя паводле выбаркі з літаратурных тэкстаў, жывой гутарковай мовы, лексікаграфічных крыніц (усяго больш за 12000 адзінак, амаль прапарцыянальна прадстаўленыя ў чатырох мовах), адлюстраваныя ў падрыхтаваных аўтарам слоўніках [12; 13; 14; 15; 16] і слоўнікавых матэрыялах [17; 18], а таксама ў шэрагу іншых афараграфічных крыніц [19; 20].

Вывікі даследавання і іх абмеркаванне

Да лінгвістычна рэlevantных прымет афарызма (г. зн. такіх, што характарызуюць яго як прадукт маўленча-мысленай дзейнасці), мэтазгодна адносіць звышслоўнасць, аднафразаваць, абагульненасць, намінацыйнасць, дыскурсіўную самастойнасць, тэкставасць (ужыванне як асобнага тэксту), узнаўляльнасць, устойлівасць, ідыяматычнасць [11]. Названыя прыметы можна размежаваць на аблігаторныя (што ўласцівы ўсім афарызмам) і факультатыўныя (што ўласцівы афарызмам толькі пэўных разнавіднасцей [4, с. 82]), катэгарыяльна вызначальныя (што ўласцівы толькі афарызмам) і катэгарыяльна агульныя (што ўласцівы як афарызмам, так і іншым катэгорыям звышслоўных адзінак). На падставе акрэсленых прымет афарызма можна вызначыць паняцце афарыстычных адзінак як лінгвістычнай катэгорыі. Афарыстычныя адзінкі (афарызмы) ва ўласна лінгвістычным разуменні – гэта аднафразавыя, намінацыйныя, дыскурсіўна самастойныя, пераважна звышслоўныя, узнаўляльныя, устойлівыя адзінкі, якім могуць быць уласцівы ідыяматычнасць і ўжыванне як асобнага тэксту, і якія адрозніваюцца ад усіх іншых звышслоўных адзінак катэгарыяльна вызначальнай прыметай – адметнай (універсальнай) абагульненасцю зместу [11, с. 84].

Звышслоўнасць з'яўляецца адной з самых відавочных прымет афарызма, які складаецца і ўтвараецца са слоў і таму натуральна ўспрымаецца як адзінка, большая па лінейных памерах, чым слова. Звычайна колькасць слоў (акрамя службовых) у афарызмах складае ад 3 да 5 (7) адзінак. Аднак нямаюць і такіх афарызмаў, што складаюцца з вялікай колькасці слоў, асабліва сярод літаратурных афарызмаў (перш за ўсё літаратурна-мастацкіх, публіцыстычных, літаратурна-філасофскіх), напр.: *Хто раней, / хто пазней, / Толькі ўсе / Зноў і зноў / Мы прыходзім / Да простых, / як хлеб і наветра, / Высноў: / Што жыццё чалавеку / Любому – / Даецца адно, / І што, / як ні надточвай, / Кароткае вельмі яно, / І што праўда на свеце / Адна – / Без крупіны маны, / І што шчасця на свеце / Няма / Без сваёй стараны...* (Г. Бураўкін). Або: руск. *Есть три рода подлецов на свете: подлецы наивные, то есть убежденные, что их подлость есть высочайшее благородство, подлецы, стыдящиеся собственной подлости при непременно намерении все-таки ее закончить, и, наконец, просто подлецы, чистокровные подлецы* (Ф. М. Достоевский). Або: польск. *Człowiek, który zostawia po sobie pamiętnik źle lub dobrze pisany, hyle szczery, przekazuje i daje przyszłym psychologom i powieściopisarzom nie tylko obraz swoich czasów, ale jedynie prawdziwe ludzkie dokumenty, którym można zaufać* (H. Sienkiewicz); англ. *The web of our life is of a mingled yarn, good and ill together: our virtues would be proud, if our faults whipped them not; and our crimes would despair, if they were not cherished by our virtues* (W. Shakespeare) і да т. п.

Шмат сустракаецца і вельмі кароткіх афарыстычных адзінак (пераважна прыказкавых), якія складаюцца толькі з 2 паўназначных слоў, што характэрна перш за ўсё для фальклорных афарызмаў з ліку прыказак, напр.: *Ад смерці не адперці; Без навукі як бязрукі; Гаспадарка – клататарка; Душа як лес; Завіхайся, але не спяшайся; Не слаю, дык спосабам; Не ганяся за чужым; Не заўсяды як на Дзяды; Не мазаушы, не паедзеі; Не сцёбнеш – не пацягне; Не шукаючы, не знойдзеі; Па каню і хамут; Прауду не закапаеш; Скажаш – не вернеш; Спроба не хвароба; Усім не дагодзіш; Цяснота – не крывота; Чужое не сагрэе; Як няма, то й дарма.* Або: руск. *Бедность не порок; Без смерти не умрешь; В семье не без урода; Голод не тетка; Дают – бери; Деньги – вода; До свадьбы заживет; Женится – переменится; Лежачего не бьют; Не пойман – не вор; Не положся, не ищут; Поживем – увидим; Полегче на поворотах; По Сеньке и шапка; С горы видней; Скупость не глупость; Старость – не радость; Укоротишь – не воротишь.* Або: польск. *Były płaci; Chcieć to móc; Nie zawsze święto; Podróże kształcą; Po radości smutek; Pozory mylą; Prawda w winie (na dnie); Rozumu nie kupisz; Ubóstwo nie hanbi; W jedności siła.* Або: англ. *Extremes meet; Finding's keeping; Forgive and forget; Give and take; Live and learn; Money talks; Tastes differ; Time flies; Times change* і г. д.

Устаноўлена, што звышслоўнасьць як адна з уласцівасцей афарыстычных адзінак прызначана рэпрэзентаваць не толькі (і не столькі) колькасць лексічных кампанентаў у складзе афарызма, а найперш яго якасна іншыя, чым у слова, граматычныя і семантычныя параметры.

Так, магчыма існаванне афарыстычных адзінак, утвораных толькі з аднаго слова (у тым ліку ў аналітычных і адмоўных формах) па абмежаванай колькасці сінтаксічных мадэляў сказа, напр.: *Вучыцеся!* (як парада моладзі); *Кахай!* (як пажаданне); *Працуй* (як парада); руск. *Бди!* (*К. Прутков*); *Козырай!* (*К. Прутков*); *Терпение!* (у значэнні 'На ўсё трэба мець цярдлівасць'); *Наладзіцца;* *Обойдётся;* *Образуется* (побытавы меркаванні); *Делись;* *Угощай* (рускамоўная рэклама мабільнага аператара МТС у Беларусі); польск. *Nie zabijaj; Nie kradnij* (біблейскія заповедзі); *Nie zalamuj się* (побытавае меркаванне); англ. *Help* ('Дапамога' – дэвіз «*Foundling Hospital*» у Лондане) і да т. п.

Аднаслоўныя афарызмы трэба адрозніваць ад такіх афарыстычных адзінак, якія камбінуюцца з асобных слоў, звязаных паміж сабой агульным сэнсам, і утвараюць фразы з складанай сінтаксічнай структурай (найчасцей бяззлучнікавага, радзей складаназлучнага сказа са злучнікамі *і, ды*) або нізкі афарызмаў (ці афарыстычныя тэксты), што выкарыстоўваюцца пераважна ў функцыі дэвізаў, заклікаў, лозунгаў і г. д. Напр.: *«Граі! Кахай!»* (дэвіз рамантычнага фэсту у Мінску на Дзень закаханых); *Гонар і годнасць;* руск. *Православие, самодержавие, народность!*; *Не верь, не бойся, не проси* (зборная заповедзь турэмна-лагерна-блатнога жыцця); польск. *Bóg, Honor, Ojczyzna; Wolność! Równość! Braterstwo!*; англ. *Watch. Pray. Work* ('Будзь пільны. Малісь. Працуй' – надпіс на гадзінніку) і да т. п.

Аднаслоўныя паводле ўтварэння афарызмы трэба адрозніваць таксама ад скарочаных да аднаго слова (звычайна пачатковага) форм ужывання ўстойлівых афарыстычных адзінак у маўленні, напр.: *Бывае...* (ад *Усё у жыцці бывае*); *Перамелецца...* (ад *Перамелецца – мука будзе*); руск. *Не откладывай!* (ад *Не откладывай на завтра то, что можно сделать сегодня*); *Полегче!* (ад *Полегче на поворотах*); польск. *Pracuj <nieboze>* (ад *Pracuj, nieboze, a bóg ci dopomoże*); *Wiara!* (ад *Wiara zbawia i uzdrawia*); англ. *Catch!* (ад *Catch as catch can*); *Deeds!* (ад *Deeds, not words*) і да т. п. Такія аднаслоўныя формы ўстойлівых афарыстычных адзінак (пераважна фальклорных афарызмаў – прыказак) рэгулярна ўжываюцца ў маўленні, таму іх мэтазгодна кваліфікаваць як адну з парадыгматычных форм функцыянавання ўстойлівых афарызмаў у якасці моўных адзінак.

Аднаслоўныя афарызмы ні граматычна, ні семантычна не раўназначныя тым словам, ад якіх утвораны або да якіх скарочаны. Такія афарыстычныя адзінкі толькі тонка падобныя на асобныя словы, аднак адрозніваюцца ад іх граматычным афармленнем не як словаформы, а як сказа, а таксама наяўнасцю не лексічнай, а сінтаксічнай семантыкі. Аднаслоўныя афарызмы, таксама як і ўсе іншыя (звышслоўныя паводле свайго лексічнага складу) афарыстычныя адзінкі, маюць сінтаксічную форму «абстрактнага сказа» (руск. *абстрактное предложение*, англ. *universal analytical proposition*, ням. *abstracter Satz*) – такога «сказа, які змяшчае ўсеагульныя ці пазачасавыя сцвярджэнні» [21, с. 30]. У аднаслоўных афарызмах абагульненасць іх зместу мае, як і ва ўсіх іншых афарыстычных выказваннях, не факталагічны, а ўніверсальны (ўсеагульны) характар, прызначана для намінацыі цэлых класаў неадзінкавых аб'ектаў (*Усім X класа X заўсёды уласцівы ўсе Y класа Y* або *Усе X класа X заўсёды робяць ўсе дзеянні Y класа Y* і да т. п.) [22], напр.: *Вучыцеся!* ('Здабывайце веды – усякія карысныя, кожны, у кожным часе, любымі сродкамі'); руск. *Бди!* ('Будзь нілны – кожны, у кожным часе, у адносінах да ўсіх і да ўсяго'); польск. *Nie zabijaj* ('Не забівай – ніхто, інкога, ні ў якім часе, ні з якой прычыны'); англ. *Help* ('Дапамога – усякая, кожнаму, у кожным часе, любымі сродкамі') і да т. п.

Аднаслоўныя па колькасці лексічных кампанентаў афарызмы з'яўляюцца звышслоўнымі паводле якасных адрозненняў ад слова (свайго граматычнага і семантычнага аб'ёму). У гэтай сувязі звышслоўнасць (англ. *more than word*) як прымету афарызма больш правільна разглядаць не ў квантытатыўным, а ў квалітатыўным разуменні – як «надслоўнасць» (англ. *higher than word*). Таму паняцце лаканічнасці ў дачыненні да афарызма мэтазгодна суадносіць не толькі з колькасцю слоў, але і з колькасцю сінтаксічных сувязяў у фразе. У гэтым аспекце паняцці “лаканічнасць” і “лаканізм” былі грунтоўна даследаваны і асобна апісаны на матэрыяле фальклорных тэкстаў малых жанраў, у тым ліку прыказкавых афарызмаў [23].

Вызначэнне звышслоўнасці як адной з уласна лінгвістычных прымет афарыстычных адзінак [24] спараджае праблему іх суадносін і размежавання на гэтай падставе з фразеалагічнымі адзінкамі. Прапанаванае разуменне сувязі афарызма і слова дазваляе дакладна і адназначна размежаваць афарыстычныя і фразеалагічныя адзінкі паводле іх адносін да слова. Так можна сцвярджаць, што для фразеалагізма звышслоўнасць з'яўляецца аблігаторнай уласцівасцю і адной з катэгарыяльна вызначальных прымет, для афарызма – факультатыўнай уласцівасцю (паколькі паводле колькаснага паказчыку існуюць і афарыстычныя фразы, якія складаюцца з аднаго слова). Прымета звышслоўнасці набывае для афарызма катэгарыяльны характар толькі ў сваім якасным разуменні (як надслоўнасці паводле граматычнага і семантычнага аб'ёму фразы).

Заклучэнне

Звышслоўнасць афарызма мэтазгодна разглядаць як яго ўласна лінгвістычную ўласцівасць. Аднаслоўныя афарыстычныя адзінкі трэба адрозніваць, з аднаго боку, ад скарачаных (аднаслоўных) форм устойлівых афарызмаў (прыказкавых ці крылатых), а з другога боку, ад афарыстычных адзінак, якія камбінуюцца з асобных слоў, звязаных паміж сабой агульным сэнсам фразы і ўтвараюць адзінкі са складанай сінтаксічнай структурай (часцей бяззлучнікавага, радзей складаназлучнага сказа са злучнікамі *і, ды*) або нізкі афарызмаў (афарыстычныя тэксты).

Звышслоўнасць афарызма не з'яўляецца яго аблігаторнай прыметай таму, што ў многіх мовах, дзякуючы іх сінтаксічнаму ладу, могуць існаваць аднаслоўныя афарыстычныя адзінкі (што паводле сваіх лінейных параметраў складаюцца толькі з аднаго слова, у тым ліку ў яго аналітычных і адмоўных формах). Аднаслоўныя афарызмы адрозніваюцца ад слоў, ад якіх утвораны (або да якіх скарачаны), сваім граматычным афармленнем не як словаформы, а як сказа, і наяўнасцю не лексічнай, а сінтаксічнай семантыкі. Аднаслоўныя афарызмы, як і іншыя (звышслоўныя паводле лексічнага складу) афарыстычныя адзінкі, маюць сінтаксічную форму абстрактнага сказа і абагульнены змест універсальнага (усеагульнага) характару.

Звышслоўнасць як катэгарыяльная ўласцівасць афарызма праяўляецца не ў квантытатыўным, а ў квалітатыўным плане (як «надслоўнасць» паводле граматычнага і семантычнага аб'ёму фразы, у тым ліку і аднаслоўнай). На гэтай падставе афарызмы процінастаўлены фразеалагізмам паводле іх адносін да слова і ўтвараюць асобную катэгорыю моўных адзінак.

СПІС АСНОЎНЫХ КРЫНІЦ

1. Иванов, Е. Е. Лингвистика афоризма / Е. Е. Иванов. – Минск : Вышэйшая школа, 2018. – 304 с.
2. Королькова, А. В. Русская афористика / А. В. Королькова. – М. : Флинта : Наука, 2005. – 344 с.
3. Шарманова, Н. М. Українська афористика: структурно-семантичний та функціональний аспекти : дис ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Н. М. Шарманова. – Кривий Ріг, 2005. – 217 л.
4. Іваноў, Я. Я. Афарыстычныя адзінкі ў беларускай мове / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2017. – 208 с.
5. Иванов, Е. Е. Лингвистика афоризма / Е. Е. Иванов. – Могилёв : МГУ им. А. А. Кулешова, 2016. – 156 с.
6. Іваноў, Я. Я. Дыферэнцыяльныя прыметы афарызма / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : Брама, 2004. – 160 с.
7. Іваноў, Я. Я. Праблемы лінгвістычнага вывучэння афарызма / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : Брама, 2003. – 194 с.
8. Леванюк, А. Я. Лексіка-граматычныя і семантыка-стылістычныя асаблівасці беларускага паэтычнага афарызма : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 / А. Я. Леванюк : Беларускае дзярж. ун-т. – Мінск, 2002. – 19 с.

9. Назаранка, Ю. В. Выслоўе ў мове твораў Якуба Коласа: камунікацыйна-маўленчы статус, класіфікацыя, моўна-стылістычныя асаблівасці : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 / Ю. В. Назаранка ; Беларускі дзярж. ун-т. – Мінск, 2003. – 21 с.

10. Мечковская, Н. Б. Жанры афористики и градация высказываний по степени идиоматичности / Н. Б. Мечковская // Жанры речи. – 2009. – Вып. 6. – С. 79–111.

11. Іваноў, Я. Я. Лінгвістычныя прыметы афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Учыёныя запіскі ВГУ ім. П. М. Машэрава. – 2018. – Т. 27. – С. 78–84.

12. Іваноў, Я. Я. Крылатыя афарызмы ў беларускай мове: з іншамоўных літаратурных і фальклорных крыніц VIII ст. да н. э. – XX ст. : тлумачальны слоўнік / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2011. – 164 с.

13. Słownik aforyzmów a cytatów z literatury polskiej od XVI do XX wieku / на польск. яз. ; под ред. Е. Е. Иванова. – Могилёв : МГУ им. А. А. Кулешова, 2005. – 104 с.

14. Иванов, Е. Е. Русско-белорусский паремнологический словарь / Е. Е. Иванов, В. М. Мокиенко. – Могилёв : МГУ им. А. А. Кулешова, 2007. – 242 с.

15. Polsko-białoruski słownik paremiologiczny / С. Ф. Иванова, Я. Я. Іваноў ; прад. і ўступ. арт. Я. Я. Іванова. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2007. – 192 с.

16. English-Belarusian Paremiological Dictionary / пад рэд. Я. Я. Іванова. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2009. – 240 с.

17. Іваноў, Я. Я. Афарыстыка мовы мастацкага твора. Паэма Якуба Коласа «Новая зямля»: лексікаграфічны аспект / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2004. – 84 с.

18. English Proverbs: from Literary Texts, in Literary Texts: Etymology, Usage, Variability / Е. Е. Иванов, Ю. А. Петрушевская ; на англ. яз. – Могилёв : МГУ им. А. А. Кулешова, 2016. – 76 с.

19. Гаўрош, Н. В. Афарыстычныя выслоўі беларускіх інсьменнікаў / Н. В. Гаўрош, Н. М. Нямавіч. – Мінск : Вышэйшая школа, 2012. – 638 с.

20. Леванюк, А. Я. Майстры кажучь...: беларускія літаратурныя афарыстычныя выслоўі : слоўнік афарызмаў / А. Я. Леванюк. – Брэст : БрДУ імя А. С. Пушкіна, 2010. – 161 с.

21. Ахманова, О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Сов. энциклопедия, 1966. – 608 с.

22. Иванов, Е. Е. Универсальное высказывание и афоризм / Е. Е. Иванов // Весн. Віцеб. дзярж. ун-та. – 2006. – № 2 (40). – С. 88–93.

23. Іваноў, Я. Я. Лаканізм / Я. Я. Іваноў // Беларускі фальклор : энцыкл. : у 2 т. / рэдкал. Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 2006. – Т. 2. – С. 7–9.

24. Иванов, Е. Е. Афоризм как объект лингвистики: основные признаки [Электронный ресурс] / Е. Е. Иванов // Вестн. Российского ун-та дружбы народов. Серия: Теория языка. Семиотика. Семантика. – 2020. – Т. 11. – № 4. – С. 659–706. – Режим доступа: <https://www.doi.org/10.22363/2313-2299-2020-11-4-659-706>. – Дата доступа: 15.12.2020.

Паступіў у рэдакцыю 08.10.2021

E-mail: ivanov-msu@mail.ru

Е. Е. Иванов

“MORE THEN A WORD” AS A LINGUISTIC PROPERTY OF APHORISTIC UNITS

The article considers the quality of the “more then a word” of the aphoristic units on the material of the Belarusian, Russian, Polish and English languages. It has been established that according to their linear parameters, aphorisms can consist of only one word, including its analytical and negative forms. One-word aphorisms, as well as other aphoristic units (more then words ones by their lexical composition), have the syntactic form of an abstract sentence and the generalized content of universal character. “More then a word” as a quantitative property is not obligatory for the aphorisms, in contrast to the idioms. “More then a word” as a categorical property of aphorism is not manifested in the quantitative terms (in linear parameters), but in the qualitative aspect (as an “higher than a word” in the grammatical and semantic capacity of a single-word phrase). On this ground, aphorisms are opposed to phraseological units in their relation to the word and form a separate category of language units.

Keywords: aphoristic unit, linguistic category, categorical sign, “more then a word”, “higher than a word”.